

PRO DR. J.H. HOLWERDA

Drs. H. Mandos heeft de lezers van Brabants Heem in het vorige nummer van dit tijdschrift verrast met een soort detectiveverhaal, dat betrekking heeft op „een geheimzinnige archeoloog”. De geschiedenis rond de vreemde brief van chevalier Van den Bussche is inderdaad geheimzinnig, zelfs meer dan de auteur vermoed heeft. Anderzijds is de door hem gesuggereerde oplossing van het mysterie, die neerkomt op een ernstige insinuatie aan het adres van dr. J.H. Holwerda, zeer teleurstellend en volstrekt onaannemelijk. Een dergelijke constatering na het lezen van een „gewoon” detectiveverhaal zou van betrekkelijk weinig belang zijn, maar het artikel van de heer Mandos dient om verschillende redenen wel van enige kritische kanttekeningen voorzien te worden.

Voorop zij gesteld dat ondergetekende, die - o.a. als archeoloog - beslist niet afkering is van enig speurwerk, geen oplossing weet te bieden van het raadsel Van den Bussche, en dat hij dr. Holwerda niet (goed) gekend heeft maar zich terdege bewust is van de grote verdiensten welke deze archeoloog verworven heeft voor de Nederlandse oudheidkunde.

1. Op vrijdag 25 september 1903 zou dr. J. Holwerda, „directeur van het museum te Leiden met een gezelschap” tevergeefs aan de deur hebben geklopt van het huis waarin P.N. Panken op het einde van zijn leven (6 september 1819 - 20 juli 1904) gewoond heeft, d.w.z. het huis van zijn neef, de kruidenier Jan(tje) N.A. Panken. Dr. Holwerda (3 december 1873 - 4 maart 1951) was op die datum echter nog niet verbonden aan het (Rijks)museum (van Oudheden) te Leiden. Zijn vader, prof. dr. A.E.J. Holwerda, was kort tevoren, op 1 mei 1903, directeur van dit museum geworden.

Holwerda jr. was op 25 september 1903 nog leraar in de klassieke letteren aan het gymnasium te Schiedam. Bij besluit van de minister van binnenlandse zaken van 18 maart 1904 werd hij met ingang van 1 april daaropvolgende benoemd tot conservator bij het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Maar aangezien hij gedurende de gehele maand april nog les heeft gegeven aan het bovenvermelde gymnasium, is later, bij besluit van de minister van binnenlandse zaken van 23 januari 1905, de datum van ingang van zijn benoeming aan het museum officieel vastgesteld op 1 mei 1904. Op 1 januari 1919 volgde dr. Holwerda zijn vader op als directeur van het museum.

Zou op vrijdag 25 september 1903 - dus niet in een vakantieperiode - bij de familie Panken te Bergeijk aan de deur kunnen zijn geklopt door een 29-jarige, gepromoveerde en gehuwde leraar in de klassieke letteren uit Schiedam, die zich tot dan toe helemaal niet had beziggehouden met de Nederlandse oudheidkunde? Holwerda jr. was toen nog, evenals zijn vader,

volop klassiek archeoloog; zijn eerste artikel over „Nederlandsche Oudheden” is pas verschenen in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 13 november 1904. Wel heeft hij in 1903 een reis gemaakt naar een opgraving op het terrein van de Romeinse legerplaats te Haltern aan de Lippe in Westfalen, waar hij kennis maakte met moderne methoden van archeologisch bodemonderzoek, die later door hem in ons land zijn toegepast. Aangenomen dat dr. Holwerda op die vrijdag in september 1903 werkelijk in Bergeijk is geweest, dan zou men zich kunnen voorstellen dat hij door zijn (Brabantse?) gezelschap in contact gebracht wilde worden met de in Noord-Brabant en de Kempen befaamde, toen 84-jarige „opgraver” P.N. Panken. Dat deze laatste ernstige reden tot opwinding heeft gehad naar aanleiding van Holwerda's vergeefse bezoek en een door hem daarna van Holwerda ontvangen brief, is minder waarschijnlijk, al is het goed mogelijk dat Holwerda opmerkingen heeft gemaakt over het door Pankens toedoen verdwijnen van oudheidkundige vondsten naar België en dat hij een pleidooi heeft gehouden om dergelijke zaken in de eerste plaats aan een Nederlands museum, b.v. in Leiden of in 's-Hertogenbosch, aan te bieden.

2. Het is niet aannemelijk dat dr. Holwerda's vader, prof. dr. A.E.J. Holwerda, P.N. Panken te Bergeijk heeft willen bezoeken. Holwerda sr. heeft praktisch nooit aandacht gewijd aan Nederlandse oudheden.

3. Op 5 mei 1904, dus op een van de eerste dagen van zijn loopbaan in het museum te Leiden, zou dr. J.H. Holwerda onder het pseudoniem chevalier Van den Bussche een Franse brief hebben geschreven (of laten schrijven) aan de Belgische geestelijke A. De Laet te Turnhout.

Volgens een mededeling van drs. Mandos is de brief die De Laet in het begin van mei 1904 uit 's-Hertogenbosch ontving, getypt. Het is zeker dat in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden vóór 1912 geen schrijfmachines gebruikt zijn. Bovendien staat het wel vast dat van Holwerda niet gezegd mag worden dat hij - althans in die tijd - „smetteloos Frans” kon schrijven.

4. Nadat dr. Holwerda - enige maanden voor het overlijden van P.N. Panken - conservator was geworden in Leiden, heeft hij connecties aangeknoopt met P.N. Pankens reeds genoemde neef J.N.A. Panken, van wie tal van in de omgeving van Bergeijk gevonden urnen zijn aangekocht door het Rijksmuseum in Leiden en die blijkens het jaarverslag van de directeur van dit museum over het tijdvak van 15 september 1906 tot 15 september 1907 „met onverdroten ijver voortgaat onze belangen te behartigen”. Holwerda jr. heeft kennelijk succes gehad met zijn gerechtvaardigde pogingen om een stroom van archeologica die eerst naar België ging, af te leiden naar Leiden.

5. „De conservator van het Rijksmuseum van Oudheden [dr. J.H. Holwerda] weigerde de [op 20 juli 1904] overleden Panken de eer te geven die hem toekwam, toen hij een jaar later, op 25 [lees 24] nov. 1905, een voordracht hield in de algemene vergadering van het Provinciaal Genootschap. In zijn rede over Noordbrabantsche Oudheden verhief hij dr. Hermans hemelhoog; over Panken geen woord”. Deze mededelingen van drs. Mandos zijn wel zeer verbazingwekkend. De enige bron die hem daarvoor ter beschikking stond, zijn de Handelingen van het Provinciaal Genootschap, 1903-1909, in het bijzonder het daarin gepubliceerde verslag dat van de betreffende vergadering is gemaakt door de toenmalige secretaris van het Genootschap, jhr. mr. F.J.J.M. van Rijckevorsel, dezelfde die tijdens de algemene vergadering van 4 november 1904 op treffende wijze hulde had gebracht aan de kort tevoren overleden P.N. Panken, „een onzer meest verdienstelijke corresponderende leden”.

Uit het verslag van de vergadering van 24 november 1905 is alleen de volgende passage voor ons van belang.

„De Voorzitter [dr. L.J.W. Smit, rector van het gymnasium te 's-Hertogenbosch] geeft hierop het woord aan Dr. J.H. Holwerda, conservator van het Rijksmuseum van oudheden te Leiden, tot het houden zijner voordracht over „Noord[bra]bantsche oudheden”, waarvan het volgende als een overzicht moge dienen:

Na gewezen te hebben op de beteekenis van hetgeen de bibliothecaris van het Genootschap, Hermans [dr. C.R. Hermans (1805-1869), vanaf 1834 rector van de Latijnse school (sinds 1848 het gymnasium) te 's-Hertogenbosch, in 1837 medestichter en tot aan zijn dood bibliothecaris van het Brabants Genootschap], voor de archaeologische wetenschap gedaan heeft, doch hoe men in zijn tijd, nog niet als thans, aansluiting zocht bij de verdere Europeesche en vooral de klassieke archaeologie om onze eigene verschijnselen te verklaren, gaat spreker over tot de oudheden van Noordbrabant met de opmerking dat die betrekkelijk niet zeer oud zijn”.

In zijn voordracht heeft Holwerda naar het schijnt vooral gepoogd - o.a. aan de hand van urnen uit het museum van het Genootschap - Brabantse prehistorische verschijnselen te verklaren door ze in verband te brengen met „de verdere Europeesche en vooral de klassieke archaeologie”. Meer commentaar is hier wel overbodig.

6 Dr. Holwerda, of iemand die door hem geïnspireerd was, zou op 5 mei 1904, zich verschuilend achter een pseudoniem, een kwalijk en kwaadaardig Frans briefje hebben geschreven aan de pas gewijde katholieke Belgische priester A. De Laet (1878-1962).

Het is vreemd dat dit briefje is gezonden naar een 26-jarige geestelijke die wel tot de oprichters van Taxandria behoorde maar geen deel uitmaakte van het bestuur van deze vereniging. Wel heeft hij in september 1903 met andere Turnhouters en (bestuurs)leden van Taxandria P.N. Panken in Bergeijk bezocht en met hem een excursie gemaakt in de omgeving van deze plaats.

Maar de onbekende briefschrijver had zich, zo is men geneigd te denken, beter kunnen richten tot de toenmalige voorzitter van Taxandria, L. Stroobant (1862-1920), of, als hij het speciaal gemunt had op een katholieke priester, tot kanunnik J.E. Jansen O.Praem. (1871-1949), toentertijd ondervoorzitter van Taxandria. Deze beide personen hebben eveneens in 1903 bezoeken gebracht aan P.N. Panken en zijn als oudheidkundigen veel meer op de voorgrond getreden dan A. De Laet.

Dat L. Stroobant de schrijver van het Franse briefje zou zijn geweest, naar de mening van archivaris R. Peeters te Turnhout, lijkt mij, evenals drs. Mandos, volkomen uitgesloten.

Maar evenmin komt dr. J.H. Holwerda in aanmerking om verdacht te worden. De in mei 1904 30-jarige Holwerda - in die tijd als klassiek archeoloog reeds een geleerde van naam - zou in het tegenovergestelde geval wel van een heel ondeugdelijk en nutteloos middel - bepaald niet „een slimme truc”! - gebruik hebben gemaakt om export van archeologica naar België te verhinderen.

Bovendien meen ik te mogen verklaren dat allen die Holwerda persoonlijk gekend hebben en degenen die uit zijn publikaties kennis hebben genomen van zijn opvattingen en van zijn strijdmethoden, eensgezind zijn in hun mening dat het schrijven (of laten schrijven) van een brief in de trant van Van den Bussche niet past bij het beeld dat zij zich van hem hebben kunnen vormen.

De zaak Van den Bussche is nog niet rond . . . .

Amersfoort, 12-9-1965

J.E. BOGAERS

Bronnen:

Handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant 1903-1909, 's-Hertogenbosch 1910.

W.D. van Wijngaarden, In Memoriam Dr J.H. Holwerda. Schiedam, 3 December 1873 - Nijmegen, 4 Maart 1951. In: Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden, N.R. 32, 1951, p. 1-7, gevolgd door een „Bibliographie van Dr J.H. Holwerda”, p. 8-14.

E. Van Autenboer, Taxandria zestig jaar! 1903-1963. In: Taxandria, N.R. 35, 1963, p. 95-108.

Mondelinge mededelingen van G. Beex, Eindhoven, mej. M.H.P. den Boesterd, Nijmegen, prof. dr.H. Brunsting, Leiden en drs.H. Mandos, Waalre.

Enige dagen nadat de bovenstaande tekst naar de redactie van Brabants Heem was gezonden, is de schrijver zwaar geschokt in zijn zelfvertrouwen ten aanzien van zijn kwaliteiten als amateur-detective. Dank zij de activiteit van mej. C. van de Velde en prof. dr. H. Brunsting te Leiden werd hij telefonisch zodanig geprikkeld dat hij zich naar het Rijksmuseum van Oudheden heeft gespoed om daar enige uren door te brengen met zich te verbazen en te lezen in oude folianten, getiteld „Register van brieven, deel XII”, „Verzonden brieven 1903”, „Ontvangen brieven 1903”, en bovendien in de jaarverslagen van het museum over de perioden 15 sept. 1903 - 15 sept. 1904 en 15 sept. 1905 - 15 sept. 1906, die hem in Amersfoort niet ter beschikking hadden gestaan.

In de Nieuwe Rotterdamse Courant van 20 september 1903 was een bericht verschenen over de ontdekking van urnen te Bergeijk. Naar aanleiding daarvan begaf zich op vrijdag 25 september naar deze plaats niemand minder dan prof. dr. A.E.J. Holwerda, die in de korte tijd tussen zijn benoeming tot directeur van het Museum van Oudheden en de komst van zijn zoon als conservator aldaar blijkbaar in hoogsteigen persoon ook de Nederlandse oudheden heeft behartigd. Holwerda sr. werd op zijn tocht vergezeld door de amanuensis van het museum, J. Bijtel. Na hun aankomst in Bergeijk vervoegden de reizigers zich eerst bij de burgemeester, P.J.G. Aarts, die begon met zijn bezoekers er op te wijzen dat de vondsten niet in zijn gemeente, maar in Luyksgestel, in het gehucht Boscheind waren gedaan, en vervolgens zo vriendelijk was met Holwerda en diens gezelschap naar de landbouwer Scheerens te gaan, op wiens grond de urnen gevonden waren. Bijtel maakte twee foto's van het terrein van de vindplaats en tekende vier urnen. Onderhandelingen over de aankoop van vondsten stuitten af op de hoge eisen die door Scheerens gesteld werden. Nadat prof. Holwerda bij de burgemeester zo goed mogelijk de belangen van het Leidse museum bepleit had en bovendien van hem f 0.50 had geleend (een bedrag dat drie dagen later per postwissel is terugbetaald!), begaven de vreemdelingen zich naar het huis waarin P.N. Panken woonachtig was. Helaas troffen zij hem niet thuis.

De volgende maandag, 28 september, schreef Holwerda sr. een brief aan „Den WelEd. Geb. Heer P.N. Panken, Geschiedkundige te Bergeijk, Noord-Brabant”:

„Weled. Heer

Verleden Vrijdag toen ik op een dienstreis in Bergeijk was, beproefde ik tot mijn spijt te vergeefs U een bezoek te brengen. Ik trof U niet te huis. Ik had U namelijk een verzoek te doen. Als directeur v.h. R. Mus. v. Oudh. ben ik verplicht eenigszins toezicht te houden over opgravingen die hier en daar in ons land plaats hebben.

Nu is het mij bekend dat U U met oudheidkundige studien bezig houdt en ik doe U nu het vriendelijke verzoek of U tot de correspondenten van het R. Mus. v. Oudh. zoudt willen behooren. Geldelijke voordeelen zijn daaraan niet verbonden. Natuurlijk worden gemaakte onkosten vergoed. Het doel is niet alles wat er gevonden wordt naar het Rijksmuseum te brengen doch wel geheel op de hoogte te blijven van wat er wordt gevonden, en natuurlijk wordt op het bezit van karakteristieke stukken prijsgesteld en wordt er eene billijke vergoeding voor gegeven. Kunt gij ons in deze richting helpen dan zult gij onze Rijksinstelling zeer aan U verplichten.

Nogmaals, het doet mij leed dat ik U deze vraag niet mondeling doen kon.

U de zaak aanbevelend, noem ik mij hoogachtend

Uwdwdr.

A.E.J. Holwerda,

Hoogleeraar, Direct. etc."

Op 29 september antwoordde P.N. Panken per kerende post:

„WelEdel Geb. Hoogleeraar-Directeur

Het deedt mij leed UwEd. bij uwe gewaardeerde komst niet te hebben kunnen spreken. Zeer vereerd met het aanbod van correspondentschap voor het Rijksmuseum van Oudheden neem ik dit gaarne aan. Wegens mijn hoogen ouderdom kan de verwachting deswege echter niet te hoog gesteld worden.

Met de meeste hoogachting en belangstelling

UwEds dw. dienaar

P.N. Panken"

Holwerda sr. heeft op 25 september ook de burgemeester van Luyksgestel, J.A. Verhoeven, willen bezoeken, maar „een onweer belette dat". Daarom wendde hij zich op 28 september schriftelijk tot deze burgemeester om bij hem naar aanleiding van de oudheidkundige ontdekkingen in diens gemeente - evenals hij zulks bij de burgemeester van Bergeijk had gedaan - te pleiten voor de belangen van het Rijk en in het bijzonder het Rijksmuseum van Oudheden in verband met dergelijke vondsten. „Zooals U bekend is zijn de Heeren Burgemeesters door de Regeering aangeschreven den Directeur v.h. Rijksmuseum van Oudheden omtrent vondsten die in hunne gemeente gedaan worden, op de hoogte te houden (. . . .). Het doel is niet alles wat er gevonden mocht worden voor het Rijk aan te koopen als wel te weten te komen wat er zooal voor den dag komt en waar. Karakteristieke voorwerpen koopen wij ook wel voor het Rijk aan tegen billijken prijs". De geadresseerde heeft het niet nodig gevonden op deze brief te antwoorden.

Interessant is nog dat in het „Register van brieven, deel XII", in de korte inhoudsopgave van het aan de burgemeester van Luyksgestel gerichte schrijven wordt opgemerkt: „naar aanleiding van de circulaire door de Commissaris der Koningin aan H.H. Burgemeesters indertijd toegezonden". Over deze circulaire is mij verder niets bekend.

Nadat P.N. Panken correspondent was geworden van het Rijksmuseum, zijn er slechts naar aanleiding van één gebeurtenis brieven gewisseld tussen het museum en hem.

Op 18 november 1903 schrijft dr. R. Jesse (van 1894 tot 1907 conservator te Leiden) hem namens de directeur, prof. Holwerda, met het vriendelijke verzoek om inlichtingen over oudheidkundige ontdekkingen die volgens het Centrum van 16 november en het Nieuws van den Dag van 18 november te Hulsel „plaats gehad hebben”. „Te meer daar het couranten bericht vermeldt, dat er enkele potten in uw bezit gekomen zijn. En is het ook mogelijk dat wij een enkele pot in ons bezit kunnen bekomen”.

Het antwoord van Panken aan prof. Holwerda, gedateerd 20 november 1903, is enigszins vreemd. Het handelt over vondsten die reeds in 1857 te Hulsel gedaan zijn! Alle ontdekte urnen zijn toen verbrijzeld; alleen een „ijzeren voorwerp, dat boven eene urne lag is nog behouden” en in Pankens bezit. Hij wil het, indien er prijs op wordt gesteld, voor f 1.50 - „voor enkele kosten” - aan het museum afstaan. Verder heeft hij nog een verzoek: „Indien, volgens uwe vroegere vereerende letteren en mijn antwoord ik als corresponderend lid van uw Genootschap [!] ben genoteerd, bekwam ik van die benoeming [gaarne] een beknopt bewijs of diploma”. De brief eindigt met de mededeling: „Ik interesseer mij verder nog naar de laatste vondst te Hulsel”! Het ijzeren voorwerp is met een schrijven van 1 december 1903 naar Leiden verzonden, nadat Panken een bewijs van zijn benoeming tot correspondent en (per postwissel) f 1.50 had ontvangen. Blijkens het jaarverslag van het museum over 1903-1904 is van P.N. Panken aangekocht een „Gedeelte van een ijzeren speerpunt, wellicht uit den Frankischen tijd” [Romeins?].

Na 3 december 1903, toen Jesse hem de goede ontvangst berichtte van het stuk ijzer, komt P.N. Panken niet meer voor in de Leidse brievenboeken. In het jaarverslag 1903-1904 beschrijft prof. Holwerda hem als „een man, die zich door oudheidkundige nasporingen zeer verdienstelijk gemaakt had (. . . .). Hij had de goedheid aan mijn wensch [dat hij als correspondent van het museum zou optreden] te voldoen, doch overleed kort daarop tot mijn diep leedwezen”.

L. Stroobant is ook geen onbekende in het correspondentie-archief van het museum te Leiden. De betrekkingen tussen Leiden en Stroobant zijn, voor zover ik heb kunnen nagaan - dit heeft betrekking op de jaren 1903-1906 -, uitstekend geweest.

Waarschijnlijk op 16 september 1903 arriveerde te Leiden een pakketje van Stroobant, geadresseerd aan „Monsieur le Conservateur du Musée de Leyde”. De „Président de la Société d'histoire et d'archéologie de la Campine” te Turnhout zendt een exemplaar van zijn pas verschenen publikatie „Explorations de quelques tumuli de la Campine anvernoise” en vraagt om een foto van het bekende Romeinse altaar van de Dea Sandraudiga (in 1812 te Rijsbergen gevonden en sinds 1823 in het museum te Leiden), „comme je me propose de fouiller spécialement les environs de Rijsbergen et notamment l'endroit où a

été découvert l'Autel de la „Dea Sandraudiga”. Op 26 september stuurt Jesse hem een dankbetuiging voor zijn cadeau en tevens de gevraagde foto („comme le monument est mal éclairé dans notre musée, il nous est impossible d'en faire une meilleure photographie”). Over de opgravingsplannen van Stroobant schrijft Jesse echter geen woord!

Ten slotte nog iets over J.N.A. Panken, die na de dood van zijn oom, P.N. Panken, correspondent is geworden van het Rijksmuseum van Oudheden. In het jaarverslag 1905-1906 worden tal van voorwerpen vermeld die door aankoop, met medewerking van J.N.A. Panken zijn verkregen. Holwerda sr. zegt daarin bovendien - ongetwijfeld mede op instigatie van zijn zoon -: „Groote moeite veroorzaakten ons de vondsten in Noord-Brabant, die daar sedert verleden jaar door een Belg [?] werden opgekocht die ze naar het buitenland exporteerde, gedeeltelijk zelfs aan het Brusselsche Museum in bruikleen gaf. Deze omstandigheden maakten herhaalde bezoeken van den conservator Dr. Holwerda en den amanuensis Koene noodzakelijk en werkelijk mocht het gelukken alle verdere vondsten voor ons land te bewaren zoodat eene groote collectie urnen uit Bergeik, Luyksgestel en Valkenswaard in ons Museum kwam. Zeker zouden onze pogingen niet met zulk een succes zijn bekroond, waren onze ambtenaren niet op zulk een uitstekende wijze gesteund door onzen correspondent, den heer J.N.A. Panken te Bergeik, wiens groote bekendheid in de streek en belangelooze ijver voor de goede zaak ons groote diensten hebben bewezen. Het verheugt ons zeer dat die diensten ook door onze Regeering werden erkend, die hem de zeker wel verdiende zilveren medaille van verdiensten voor Rijksverzamelingen toekende. Verder maakten deze omstandigheden een bezoek van den conservator Dr. Holwerda aan Turnhout [L. Stroobant!] en Brussel noodzakelijk”.

Helaas is de zaak Van den Bussche nu nog niet rond . . . .

16-9-1965

J.E.B.

KRONIEK

Heemkundig Werkkamp te Alphen (NBr.)

Dit 17e Werkkamp werd van 4 tot 7 augustus gehouden in „de baokermat” van Brabants Heem, Alphen, waar voor vele jaren terug pastoor W. Binck de eerste gedachten voor een heemkundige beweging in Brabant ontwikkelde. Daarvoor werd hij de eerste avond reeds gehuldigd. Na een welkomstwoord van kringvoorz. A. Oomen, die de 114 deelnemers een succesvol kamp toewenste en de bijzonder grote medewerking van de Alphense gemeenschap roemde, kreeg burgemeester mr. D. Osse als voorz. van het werkcomité het woord om de opzet van het programma uiteen te zetten, waarbij zijn groot enthousiasme om de deelnemers zijn gemeente en omgeving te doen leren kennen overduidelijk bleek. Vervolgens sprak mr. P. v. Kollenburg van de Oirschotse Kring pastoor Binck toe en bood hem namens de deelnemers een groot portret aan, te plaatsen in het Alphense museum. Burgem. Stevens reikte met een toepasselijk woord de vlag van Brabants Heem aan de Alphense Kring over; P. Dorenbosch verwelkomde allen namens de Stichting. De harmonie bracht een serenade aan p. Binck en toen volgde de vertoning van films en dia's van het Eerselse kamp in 1964. Donderdag 5 aug. bezochten de deelnemers Hoogstraten, waar deken Lauwerijs hen langs de bezienswaardigheden gidste (kerk en toren, H. Bloed-museum en Begijnhof). De volgende dag trok men naar Turnhout. Daar zorgde archivaris Raym. Peeters voor de nodige toelichting bij het bezoek aan gemeente-museum, archief en Begijnhof. Zaterdag voorm. besteedde men aan Baarle-Nassau, waar de deelnemers met stijgende verbazing vernamen, welke bizarre mogelijkheden en situaties zich daar konden voordoen. 's Middags zetten zich allen aan de, volgens traditie, door het gemeentebestuur aangeboden, welvoorzien koffietafel, waar woorden